

УДК 364.2+364.42/.44:159.98

Ю. Удовенко, канд. психол. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ З ДИТИНОЮ ПІД ЧАС ЇЇ ВЛАШТУВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ДО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ

Розкрито зміст понять "контакт" та "встановлення контакту з дитиною" під час її влаштування і адаптації до центру соціально-психологічної реабілітації дітей. Проаналізовано основні підходи до встановлення контакту з дитиною, а також виокремлено ознаки встановленого контакту з нею. Представлено методику контактної взаємодії Л. Б. Філонова, яка дозволяє налагодити ефективну комунікацію та взаємодію з дітьми, зокрема підліткового віку, та які мають складні поведінкові прояви (девіантну поведінку тощо). Визначено і запропоновано процедуру встановлення контакту з дитиною, яка через складні життєві обставини вилучена з сім'ї (чи самовільно її залишила) та влаштована до центру соціально-психологічної реабілітації дітей.

Ключові слова: складні життєві обставини, контакт, встановлення контакту з дитиною, соціально-психологічна реабілітація.

Вступ. Діти, які влаштовуються до центрів соціально-психологічної реабілітації дітей (далі – центр) завжди травмуються як минулим досвідом, так і актуальною ситуацією. З одного боку, влаштування дитини до центру свідчить про порушення її адаптації та соціалізації в сімейному середовищі, можливу загрозу життю та здоров'ю дитини, а з іншого боку – вимагає від неї пристосування до нового соціального середовища (незнайомих дорослих, дітей, правил поведінки в умовах обмеженого простору тощо). Відповідно, сам контакт з дітьми переважно ускладнений. Оскільки саме при влаштуванні до центру дитина втрачає зв'язок зі значущими для неї людьми, в першу чергу, батьками чи іншими особами, які їх замінюють, а також братами, сестрами, родичами, друзями, сусідами. В ситуації вилучення дітей із сімей, найчастіше діти переживають розлуку зі своїм найближчим оточенням як втрату та одночасно як фізичну і емоційну загрозу собі та своїм близьким. Діти не налаштовані на спілкування з фахівцями, оскільки відчувають шок, розпач, можуть проявляти істерики, агресію або депресію тощо. Знання відповідних реакцій дитини допомагає фахівцям правильно зрозуміти її переживання, інтерпретувати складні поведінкові прояви та визначити адекватні стратегії і тактики взаємодії з нею.

Незважаючи на те, що з 2005 року в Україні відбувся процес реорганізації установ соціального захисту: притулків для дітей у формат центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, проте до сьогодні на державному рівні не розроблена методологія діяльності зазначених центрів. В тому числі відсутні концептуально-методологічні підходи і в частині процедури встановлення контакту з дітьми під час їх влаштування та адаптації до центру.

Об'єктом дослідження є соціально-психологічна реабілітація дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. **Предмет дослідження:** особливості встановлення контакту з дитиною, під час влаштування та адаптації її до центру соціально-психологічної реабілітації дітей. **Мета статті:** розкрити зміст процедури встановлення контакту з дитиною, яка опинилася в складних життєвих обставинах, під час її влаштування та адаптації до центру соціально-психологічної реабілітації дітей. **Завдання статті:** 1) розкрити зміст понять "контакт" та "встановлення контакту з дитиною" під час її влаштування і адаптації до центру соціально-психологічної реабілітації дітей; 2) проаналізувати основні підходи до встановлення контакту з дитиною, а також виокремити ознаки встановлення контакту з нею; 3) визначити і запропонувати процедуру встановлення контакту з дитиною, яка через складні життєві обставини вилучена з сім'ї (чи самовільно її залишила) та влаштована до центру соціально-психологічної реабілітації дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку Т. І. Шульга, В. Слот, Х. Спаніард на першому етапі влаштування дитини до центру важливо побудувати відносини довіри між нею та вихователем. Дитина повинна звикнути до Київського національного університету до щоденного розпорядку дня. Увага вихователя групи повинна бути зосереджена в основному на навчання дитини навичкам, необхідним для повсякденного життя для того, щоб з кожним днем дитина відчувала себе більш впевнено. З цією метою необхідно познайомити дитину з правилами поведінки, традиціями групи сформулювати наступні навички: прибирати за собою, охайно їсти, дотримуватись черги, митися, дружнелюбно відноситись до дітей, враховувати їхні інтереси, вирішувати конфлікти, гратися тощо [6, 21].

Поряд із цим Є. В. Дубровська, О. Грачова, М. К. Алексеєнко зазначають, що під час влаштування до центру дитина потрапляє в нові умови (новий заклад, люди, правила) з багажем негативних спогадів і досвіду [3]. Попередній негативний досвід спілкування зі значимим дорослим (або дорослими) не дає змоги дитині швидко і успішно адаптуватися до нового середовища. При цьому, кількість закладів соціального захисту зросла так швидко, що система освіти не встигла забезпечити їх спеціально підготовленими, професійно навченими кадрами. Найчастіше з вихованцями тут працюють колишні вихователі дитячих садків, вчителі-предметники – люди, які щиро вболівають за долю дітей, але у яких недостатньо спеціальних знань для надання необхідної допомоги дитині. Досвід роботи з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах, вони набувають здебільшого в процесі роботи з ними.

Дослідники Дж. Райкус, Р. Хьюз вважають, що діти, які вилучені з сімей, мають страх перед невідомістю, проявляють тривогу, що їм особисто може бути нанесена шкода. Спочатку, як правило, дітей хвилює чи буде їм де спати. Деякі діти вважають, що без своїх сімей вони помруть. Вони відчувають так звані "культурний шок", аналогічний тому, який відчувають дорослі, потрапляючи в іншу країну [5, 31]. Такі діти вважають себе покинутими, відчувають гнів за те, що їх забрали від батьків, позбавили підтримки та влаштували в умови, які їх лякають. Поряд із цим, діти можуть боятися проявляти свій гнів, вони ховають свої почуття для того, щоб вижити. Проте придушений гнів виходить назовні у вигляді деструктивних та пасивно-агресивних вчинків.

Результати представлених досліджень свідчать про те, що визначені основні закономірності сприйняття дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, ситуації розлуки з сім'єю; запропоновані підходи щодо адаптації дитини до центру; зазначається про важливість формування довірливих стосунків з дитиною. Проте недостатньо інформації щодо специфіки встанов-

лення контакту з дитиною та тактик формування довірливих стосунків з нею в умовах центру. Також нез'ясованим залишається питання, кому із фахівців дитина повинна почати довіряти.

Методологія дослідження. Дана тема досліджується нами з 2002 року в процесі здійснення практичної психологічної роботи в Центрі соціально-психологічної реабілітації дітей Міжнародної благодійної організації "Служба порятунку дітей". Після чого практична робота здійснювалась у Службі у справах дітей Київської міської державної адміністрації до 2015 року у формі прикладного напрямку – координації соціально-педагогічної та психологічної роботи фахівців (соціальних педагогів/соціальних працівників, психологів, педагогів, вихователів) центрів соціально-психологічної реабілітації дітей державної і громадської форми власності м. Києва, а саме: здійснення супервізії, проведення тренінгів, надання консультацій. З 2015 року по даний час триває навчальна та супервізійна діяльність фахівців центрів соціально-психологічної реабілітації дітей м. Києва та різних регіонів України. Поряд із цим, з 2003 року і до теперішнього часу зазначений об'єкт та предмет дослідження вивчається в науковій площині. Протягом 2016–2017 років вивчення даного питання та його подальше дослідження і практична розробка здійснювалась на базі Центру допомоги дітям "Місто щасливих дітей".

Результати. Варто розуміти, що встановлення первинного контакту з дитиною є перш за все підтримкою для неї в ситуації влаштування її до нової соціальної ситуації. При цьому, основоположним у встановленні контакту з дитиною є позитивний емоційний фон, створення ситуації безпеки, безумовного прийняття, довіри та відкритості.

На думку А.Є. Лічко першу бесіду з дитиною, особливо підліткового віку, варто проводити за певним тактичним планом. Під час первинного етапу взаємодії з дитиною фахівцям не слід ставити завдання дізнатися якомога більше інформації про дитину. Оскільки таке завдання не відповідає етапу первинного знайомства з дитиною.

Для встановлення контакту з дитиною та ефективної комунікації з нею слід використовувати *методику контактної взаємодії Л. Б. Філонова*. Автор зазначеної методики розуміє *контакт* як довірливі відносини, позитивний психічний стан, як інструмент дослідження та корекції. Метою використання методики є скорочення дистанції між людьми та саморозкриття особистості в процесі спілкування [2].

Контактна взаємодія – це така модель поведінки ініціатора контакту, яка викликає та посилює у іншій людини потребу в контакті, продовження спілкування, потребу у висловлюваннях та повідомленнях.

Методика контактної взаємодії передбачає *шість стадій взаємодії*:

1. *стадія накопичення згоди* – передбачає нейтралізацію настороженості, тривожності партнера, розвідувальний пошук спільних тем для розмови. На цій стадії прагнуть досягти первинної співзвучності. Збігу у висновках та судженнях. Краще уникати порад, переконань, нав'язливості. *Основна тактика*: схвалення, згода, безумовне прийняття. *Результат*: прийняття згоди.

2. *стадія пошуку спільних інтересів* – на цій стадії важливо знаходити і зважати на погляди, що збігаються, схожість позицій, однакові захоплення. Спеціаліст нібито стає на один рівень із дитиною і доводить їй, що вони можуть зрозуміти одне одного. Важливо виявити зацікавленість у тому, що хвилює та цікавить співрозмовника. *Основна тактика*: рівне відношення, зацікавленість, підкреслення унікальності особистості. *Результат*: позитивний емоційний фон, згода.

3. *стадія взаємного прийняття для обговорення особистих справ* – до початку цієї стадії спілкування вже має позитивне емоційне забарвлення, відповідно можна починати шукати міцніше підґрунтя для поглиблення стосунків. Важливо показати, що незалежно від фактичного стану справ, спеціаліст беззастережно приймає ті позитивні якості, які дитина собі приписує. Потрібно підвести співрозмовника до висновку, що спільними в них є не тільки інтереси, а й погляди. *Основна тактика*: прийняття того, що пропонує партнер, авансування довіри. *Результат*: створення ситуації безпеки, безумовне прийняття особистості.

4. *стадія виявлення якостей, небезпечних для взаємодії* – на цій стадії настороженість дитини послаблено настільки, що вона може поділитися своїми тривогами з приводу її негативних якостей, а й погляди. *Основна тактика*: прийняття позитивного без обговорення сумніву, заперечення. *Результат*: ситуація довіри, відкритості.

5. *стадія реалізації способів індивідуального впливу та взаємної адаптації (або адаптивна поведінка партнерів)* – на цій стадії психологічне підґрунтя спілкування вже настільки міцне, що можна переходити до реалізації мети, яку ставив перед собою ініціатор спілкування. Тобто, відверто говорити про те, що потрібно змінити дитині в поведінці чи характері. *Основна тактика*: відкрите висловлювання, стимулювання діалогу, поради. *Результат*: визначення об'єкту і предмету змін та перетворень.

6. *стадія встановлення оптимальних відношень* – передбачається визначення спільних планів дій, написання планів щодо власних змін. Лише на цій стадії слід починати принципові дискусії з тих проблем, які були окреслені перед початком взаємодії. Оскільки установки нейтралізовано, взаємну довіру встановлено, відповідно виникає можливість неупереджено прислухатися до порад та побажань. *Основна тактика*: спільні наміри. *Результат*: згода на виконання прийнятого плану.

Загалом *ознаками* встановленого контакту з дитиною є:

- взаємне особистісне сприйняття спеціаліста та дитини, відкритість у стосунках та відвертість у висловлюваннях;
- згода з головним змістовним положенням взаємодії. Сприйняття думок спеціаліста та дитини як значущих, розвиток їх у подальшому спілкуванні;
- єдність оціночних суджень;
- наявність емоційного резонансу;
- збереження інтересу до подальшої взаємодії;
- високий рівень контакту очей у бесіді;
- узгодженість поз, міміки та інтонації у діалозі.

Таким чином, саме зміна емоційного досвіду дитини за рахунок появи в її житті принципово інших відношень – доброзичливих, позитивних, приймаючих – забезпечує можливість корекції вихідної негативної моделі відношень. На практиці це означає, що якщо спеціалісту вдається сформувати такі відношення з дитиною, переборюючи нехтування та недовіру, відповідно це може привести до змін дитини як щодо відношення до себе, так і до інших людей. Умовою дієвості таких відношень є їх стійкість та достатня тривалість. Подібні терапевтичні відношення не можуть встановлюватися дитиною одночасно з багатьма спеціалістами, вони повинні бути зосереджені переважно на одній людині (в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей відповідну функцію, як правило, повинен виконувати психолог).

Загалом, процес формування терапевтичних відношень з дітьми, які мають порушену прихильність до

значущих дорослих, передбачає певну динаміку та займає досить тривалий час.

На *першому етапі* основні зусилля повинні бути спрямовані на формування у дитини відчуття безпеки у взаємодії; це відчуття передбачає як прояв позитивного відношення до дитини, увага до її переживань та потреб, так і зниження тривоги за рахунок збільшення орієнтованості дитини в тому, як і для чого буде відбуватися процес її взаємодії з психологом. Психологічна робота з такими дітьми повинна бути особливо регулярно та постійною, щоб протистояти реальному досвіду дитини, який характеризується непостійним та ненадійним позитивним відношенням до неї. Непередбачувані зміни в графіку роботи повинні бути пояснені дитині, так як вони можуть актуалізувати її попередні негативні очікування.

На *другому етапі* роботи, після встановлення довірливих відношень, дитина починає перевіряти ці відношення, проявляючи гнів, агресію та інші негативні реакції, очікуючи негативного відношення до себе зі сторони спеціаліста. За цим може стояти бажання звільнитися від тривоги з приводу виникнення позитивних відношень з психологом, або злість на неповне задоволення потреб у прихильності, або відтворення сімейного сценарію близьких відношень. Поведінка дитини на цьому етапі може набувати різні деструктивні форми, тому важливо, щоб були встановлені певні межі цих проявів. Наприклад, дитина може почати битися і психолог не повинен дозволити йому це робити; важливо, щоб при цьому дитина зрозуміла: щоб вона не робила, її не будуть зневажати, проте це не означає, що людина, яка з нею працює, дозволить поводитися з собою насильницьким способом.

Третій етап – заключний, на цьому етапі дитина може сприйняти припинення роботи як підтвердження того, що її рано чи пізно залишають. Зусилля психолога повинні бути спрямовані на те, щоб підготувати дитину до завершення роботи. Важливо, щоб дитина зрозуміла, що завершення роботи обумовлено тим, що вона досягла успіху, а не тим, що вона неправильно себе поводить чи не достатньо хороша. При цьому дитина має зрозуміти, що її ситуація в її біологічній родині покращилась, чи вона готується до влаштування в сімейні форми виховання, що обумовлює завершення терапевтичних відношень, а також свідчить про досягнення мети її реабілітації.

Основним у встановленні контакту з дитиною та формуванні довірливих стосунків з нею в умовах центру є позитивний емоційний фон, позитивне ставлення, створення ситуації безпеки, безумовного прийняття особистості, ширості й відвертості. Дослідники та практики Є.В. Дубровська, О. Грачова, М. К. Алексєнко вважають, що порушення фахівцями правил "Не можна" є бар'єром у формуванні довірливих стосунків з дітьми [3, 13]. Зокрема:

1) не можна обіцяти того, чого ви не в змозі виконати. Порожні обіцянки остаточно підірвуть довіру дитини до дорослих. Вона вже пережила достатньо розчарувань у своєму житті;

2) не можна обіцяти того, що від вас не залежить. Дайте інформацію про тих, від кого це залежить. Доведіть зайвий раз, що ви – відповідальна людина і не даєте обіцянок щодо результатів роботи, яку виконуватимуть інші;

3) не ставте нездійсненних цілей. Краще вирішити одне-два завдання або проблему, з якими ви зіткнетеся. Це принесе більше користі, аніж розв'язання однієї проблеми напововину;

4) не розраховуйте на високий результат. Цінують кожне своє досягнення, кожну розмову, кожне відверте слово, яке ви почуєте від дитини;

5) не ставтесь до дитини, як до одного з... На ній і так багато ярликів та штампів – спілкуйтеся з особистістю!

6) не критикуйте дитину як особистість. Не варто говорити дитині, що вона не подобається вам, що вона погана. Дитина має знати, що вам не подобається її вчинок, а не вона сама;

7) не говоріть, що дитина обманює. Діти можуть "нагородити цілі гори брехні", щоб заховати під ними одне слово правди. Вислухайте все неупереджено, зумійте побачити і оцінити ту дрібку правди, яку вам довірили;

8) не обіцяйте дитині, що такого з нею більше не трапиться: ні гарантувати цього, ні контролювати її подальше життя вам не вдасться;

9) не звинувачуйте дитину в тому, що трапилось. Вона достатньо звинувачує сама себе. Спробуйте зменшити тягар провини;

10) не говоріть дитині, що коли б вона вчинила інакше, все було б не так. Допоможіть їй прийняти те, що трапилось, а не шукати причини цього;

11) не продовжуйте працювати з дитиною, якщо відчуваєте неприязнь до неї. На деякий час перервіть роботу і спробуйте розібратись у своїх почуттях. Якщо це не вдається, передайте роботу із цією дитиною іншому фахівцеві;

12) вмійте пройти "повз" дитину, якщо не можете допомогти їй. Невиконані обіцянки і жалість, які ні до чого не зобов'язують, можуть зашкодити набагато більше, ніж ваша видима бездіяльність. Передайте інформацію про проблемних дітей в ті інстанції, які можуть і повинні їм допомогти;

13) якщо ваша робота закінчується, обов'язково попередьте про це заздалегідь, щоб дитина могла розраховувати тільки на той час, який ще залишився у неї для спілкування з вами.

Практика показує, що будь-яка психологічна, педагогічна та соціальна допомога не приймається дитиною та не приводить до стабільних позитивних результатів, якщо вона не базується на стійких, безпечних та приймаючих відношеннях дорослих. Формування відносин із фахівцями, які дозволяють дитині відреагувати, компенсувати негативний дитячий досвід спілкування з дорослими є метою та умовою соціально-психологічної реабілітації.

Висновки. Розуміння фахівцями закономірних проявів у сприйнятті та реагуванні дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, під час їх влаштування та адаптації до центру сприятиме адекватному реагуванню фахівців на різноманітні поведінкові прояви дітей під час встановлення контакту з ними та в ситуації їх тимчасової адаптації до центру.

На нашу думку, відповідальним за формування довірливих стосунків з дитиною в умовах центру є психолог. Оскільки саме він забезпечує умови та гарантує безпеку для емоційного відреагування дитини, відпрацювання нею травматичного досвіду. Тоді як вихователь центру дбає про дотримання дітьми правил поведінки в колективі, формує відповідно до віку соціально-побутові навички, займається розвиваючою, дозвіллевою та навчальною діяльністю з дітьми. Соціальної педагога/соціального працівника центру відповідає за напрямки роботи з батьками чи іншими особами, які їх замінюють, щодо з'ясування причинно-наслідкових зв'язків у виникненні складних життєвих обставин. На основі чого плануються заходи спільно з сім'єю щодо відновлення її функцій, в тому числі і функції виховного потенціалу.

Процедура встановлення контакту з дитиною під час її влаштування та адаптації до центру передбачає наступні етапи: 1) знайомство з дитиною в центрі здійснює психолог, який присутній і при медичному огляді дитини, і при знайомстві з вихователем та групою дітей, з

кімнатами, в яких відбуватиметься життєдіяльність дитини. При цьому основні зусилля повинні бути спрямовані на формування у дитини відчуття безпеки у взаємодії; це відчуття передбачає як прояв позитивного відношення до дитини, увага до її переживань та потреб, так і зниження тривоги за рахунок збільшення орієнтованості дитини в тому, як і для чого буде відбуватися процес її взаємодії з психологом; 2) процес формування довірливих відносин з психологом може займати тривалий період (від кількох днів до 1 місяця). Після встановлення довірливих відносин дитина починає перевіряти ці відношення, проявляючи гнів, агресію та інші негативні реакції, очікуючи негативного ставлення до себе зі сторони фахівця. Поведінка дитини на цьому етапі може набувати різні деструктивні форми, тому важливо, щоб були встановлені певні межі цих проявів. При цьому важливо, щоб дитина зрозуміла, що її не будуть зневажати, проте не дозволять поводитись з собою насильницьким способом і, навпаки, приймуть емоційні переживання дитини та навчать її безпечним способам їх відреагування; 3) за умови повернення дитини до біологічної сім'ї чи влаштування до нової сім'ї – підготовка дитини до завершення роботи. Важливо, щоб дитина зрозуміла, що завершення роботи обумовлено тим, що вона досягла успіху, а не тим, що вона неправильно себе поводить чи не достатньо хороша.

Отже, встановлення контакту з дитиною та формування довірливих відносин з нею в умовах центру дозволяє психологові тимчасово виконати роль значущого дорослого для дитини, сприяти відчуттю нею безпеки та підтримки. Результатом чого є забезпечення соціально-психологічної реабілітації дитини командою фахівців, яка можлива тільки через оптимізацію її провідної діяльності і нормалізацію всієї системи відносин з оточуючими, а в першу чергу з її найближчим оточенням.

Дискусія. Враховуючи проаналізовані науково-практичні підходи до встановлення контакту з дитиною та формування довірливих відносин з нею в умовах центру, дане питання потребує доопрацювання в частині технологізації процедури знайомства з дитиною на етапі влаштування та її тимчасової адаптації до центру. При цьому важливо врахувати роботу команди фахівців

за можливими напрямками роботи центру: соціально-правового, соціально-педагогічного, медичного, психологічного, педагогічного.

Список використаних джерел

1. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод. посіб. / Авт.: Безпалько О. В.; Гурковська Л. П.; Журавель Т. В. та ін. / За ред. Зверевевої І. Д., Петровича Ж. В. – К.: Видавничий дім "КАЛИТА", 2010.
2. Овчарова Р. В. Практическая психология образования: Учеб. пособие для студ. психол. фак. ун-тов. – М.: Издательский центр "Академия", 2003.
3. Покращення реабілітаційного простору в закладах соціального захисту дітей. Методичні матеріали для спеціалістів / ВГО "Жіночий консорціум України". – Київ, 2009.
4. Удовенко Ю. М. Соціально-психологічна характеристика процесу адаптації дитини в установі соціального захисту // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія/ За ред. Л. Ф. Бурлачука. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" – № 2(5)/2016. – С. 80-84
5. Райкус Дж., Хьюз Р. Социально-психологическая помощь семьям и детям групп риска: практическое пособие: в 4 т. Т. IV: Размещение и стабильные условия жизни / Джудит С. Райкус, Рональд К. Хьюз; [пер. В. Прохорова]. – М.: Эксмо, 2009.
6. Шульга Т. И., Слот В., Спаниард Х. Методика работы с детьми "группы риска". 2-е изд., доп. – М.: Изд-во УРАО, 2001.

References

1. Kompleksna dopomoga bezdoglyadny'm ta bezprytul'ny'm dityam: metod. posib. / Avt.: Bezpal'ko O. V.; Gurkovs'ka L. P.; Zhuravel' T. V. ta in. / Za red. Zvyerjevoyi I. D., Petrochko Zh. V. – K.: Vy'davny'chyj dim "KALY'TA", 2010.
2. Ovcharova R. V. Prakticheskaya psihologiya obrazovaniya: Ucheb. posobie dlya stud. psihol. fak. Universitetov. – M.: Izdatel'skij centr "Akademiya", 2003.
3. Pokrashhennya reabilitacijnogo prostoru v zakladax social'nogo zaxy'stu ditej. Metody'chni materialy' dlya specialistiv / VGO "Zhinochyj konsorcium Ukrainy". – Ky'iv, 2009.
4. Udoenko Yu. M. Social'no-psy'xologichna karaktery'sty'ka procesu adaptaciyi dy'ty'ny' v ustanovi social'nogo zaxy'stu // Visnyk Ky'yivs'kogo nacional'nogo universy'tetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Psy'xologiya/ Za red. L. F. Burlachuka. – K.: Vy'davny'cho-poligrafichnyj centr "Ky'yivs'kyj universy'tet" – # 2(5)/2016. – S. 80-84
5. Rajkus Dzh., H'yuz R. Social'no-psi'xologicheskaya pomoshch' sem'jam i detyam grupp riska: prakticheskoe posobie: v 4 t. T. IV: Razmeshchenie i stabil'nye usloviya zhizni / Dzhudit S. Rajkus, Ronal'd K. H'yuz; [per. V. Prohozhego]. – M.: EHkmo, 2009.
6. Shul'ga T. I., Slot V., Spaniyard H. Metodika raboty s det'mi "gruppy riska". 2-e izd., dop. – M.: lzd-vo URAO, 2001.

Надійшла до редколегії 30.10.17
Рецензована 06.11.17

Ю. Удовенко, канд. психол наук, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

УСТАНОВЛЕНИЕ КОНТАКТА С РЕБЕНКОМ ПРИ УСТРОЙСТВЕ И АДАПТАЦИИ ЕГО К ЦЕНТРУ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ДЕТЕЙ

В статье раскрыто содержание понятий "контакт" и "установление контакта с ребенком" во время его устройства и адаптации в центр социально-психологической реабилитации детей. Проанализированы основные подходы к установлению контакта с ребенком, а также выделены признаки установленного контакта с ним. Представлена методика контактного взаимодействия Л. Б. Филонова, которая позволяет наладить эффективную коммуникацию и взаимодействие с детьми, в том числе подросткового возраста, которые имеют сложные поведенческие проявления (девиантное поведение и т.д.). Определена и предложена процедура установления контакта с ребенком, который через сложные жизненные обстоятельства изъят из семьи (или самовольно ее оставил) и устроен в центр социально-психологической реабилитации детей.

Ключевые слова: сложные жизненные обстоятельства, контакт, установление контакта с ребенком, социально-психологическая реабилитация.

J. Udovenko, PhD in Psychology, assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ESTABLISHING A CONTACT WITH THE CHILD IN THE SOCIO-PSYCHOLOGICAL REHABILITATION CENTER

The article deals with the defining the content of contact process and contact with the child during one's placing and adaptation in the rehabilitation center. The author analyses some basic approaches of contact establishing with a child and distinguished its relevant features. Filonova's method of contact interaction is regarded as a way of establishing an effective communication and interaction with children and adolescents, especially with those who have a complex behavioral manifestations (deviant behavior, etc.). The author suggests special procedure of contact establishing with the children who, due to the difficult life circumstances, were placed to the Socio-psychological rehabilitation Center.

The author states, that such contact should be based on supporting children in a new social situation to assist them to feel safe and secure. Thus, the fundamentals of the contact establishing are: positive emotional background, security situation creation, unconditional acceptance, confidence. The author convinced that the major responsibility for the trusting relationship formation between the child and employees of the Center lies on a psychologist. Establishing contact with the child and forming a trusting relationships provides favourable conditions for the feeling of secure and guarantees safety of child's emotional reactions, caused by their traumatic experience.

Caregivers in the Center are responsible for children's physical and social development and learning skills, relevant to their age. Social care teacher (social worker) of the Center works with parents or trustees, in order to define causes and circumstances of the family life-crisis due to find out ways of overcoming and which are planned measures together with family to restore its functions, including the function of parenting.

Keywords: difficult life circumstances, contact, contact establishing, children, socio-psychological rehabilitation.